

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

باسمه تعالی

عنوان درس: اصول فقه مقطع: ارشد رشته: حقوق خصوصی مدرس: الف

۱- معرفی و اهداف درس

درس اصول فقه در مقطع کارشناسی ارشد، رشته حقوق خصوصی به ارزش ۳ واحد درسی است و پیش نیاز ندارد. بر اساس آنچه که در مصوبات شورای عالی برنامه ریزی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری آمده است، هدف از پیش بینی این درس در جمله دروس مقطع کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، آگاهی از اصول استنباط احکام اسلامی و تقویت قدرت استدلال و استنباط احکام فقهی و حقوقی است.

۲- معرفی استاد (می توان لینک یا QR کد از آدرس سایت را بگذارید)

نک: <https://www.mofidu.ac.ir/departments/law/law-faculty/nematollah-olfat>

۳- پیش نیازهای درس

ندارد.

۴- منابع:

الف) منابع اصلی

متن درس و امتحان، کتاب مباحثی از اصول فقه؛ دفتر سوم: اصول عملیه و تعارض ادله، تالیف دکتر سید مصطفی محقق داماد، مرکز نشر علوم اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۸۱، است.
ب) منابع برای مطالعه بیشتر
فهرست برخی از منابع مورد نیاز و قابل استفاده برای دانشجویان:

الف) کتب فارسی

- ۱- مباحثی از اصول فقه، دفتر سوم: (اصول عملیه و تعارض ادله)، دکتر سید مصطفی محقق داماد، تهران، مرکز نشر علوم اسلامی، چاپ اول، ۱۳۷۸.
- ۲- مباحثی از اصول فقه، دفتر اول و دوم: (مباحث الفاظ و منابع فقه)، دکتر سید مصطفی محقق داماد، تهران، مرکز نشر علوم اسلامی، چاپ هشتم، ۱۳۷۷.
- ۳- تقریرات اصول، خلاصه و تقریر درس دکتر محمود شهابی در سال سوم قضایی دانشکده حقوق دانشگاه تهران، به کوشش عباس فرید، بی تا و بی نا.
- ۴- قواعد کلی استنباط، جلد یک و دو، ترجمه و شرح حلقات الاصول شهید سید محمد باقر صدر، ترجمه و شرح رضا اسلامی، قم، دفتر تبلیغات حوزه علمیه قم، چاپ اول، ۱۳۷۵ و ۱۳۷۸.

- ۵- مبادی فقه و اصول، دکتر علیرضا فیض، تهران، دانشگاه تهران، چاپ دهم، ۱۳۷۸.
- ۶- مبانی استنباط حقوق اسلامی، دکتر ابوالحسن محمدی، تهران، دانشگاه تهران، چاپ سیزدهم، تهران، بهار ۱۳۸۰.
- ۷- اصول فقه (مبانی استنباط)، دکتر محمد حسین ضیایی بیگدلی، قم، مؤسسه انتشارات دارالعلم، چاپ اول، ۱۳۷۶.
- ۸- اصول فقه (مبانی حقوق اسلامی)، گروه مطالعات اسلامی دایره‌المعارف انسان‌شناسی (مؤسسه پژوهشی ابن سینا)، تهران، انجمن قلم ایران، چاپ اول، ۱۳۷۸.
- ۹- آیین استنباط در حقوق اسلامی، محمود گودرزی، تهران، انتشارات مجد، چاپ اول، ۱۳۷۹.
- ۱۰- اصل الاصول، استاد شیخ حسین کریمی، قم، انتشارات اشراق، چاپ اول، ۱۳۷۵.
- ۱۱- علم اصول، آیت ... سید محمد موسوی بجنوردی، تهران، مؤسسه چاپ و نشر عروج، چاپ اول، ۱۳۷۹.
- ۱۲- عقل و استنباط فقهی، دکتر حسین صابری، مشهد، بنیاد پژوهش‌های اسلامی، چاپ اول، ۱۳۸۱.
- ۱۳- مباحث تاریخ اصول فقه، تاریخ علم اصول از نگاه شهید صدر، براساس درس‌هایی از استاد مهدی هادوی تهرانی، به کوشش سید محمد کاظم روحانی، قم، انتشارات کتاب خرد، چاپ اول، ۱۳۷۹.
- ۱۴- علم اصول، مرحله اول و دوم، تألیف شهید سید محمد باقر صدر، ترجمه نصراله حکمت، تهران، انتشارات امیرکبیر، چاپ دوم، ۱۳۶۴.
- ۱۵- شرح فارسی اصول فقه مظفر، علی محمدی، قم، مرکز نشر فرهنگی رجاء، اول، ۱۳۶۹.
- ۱۶- ترجمه و شرح الموجز فی اصول الفقه، آیه ... جعفر سبحانی، مترجم: دکتر عباس زراعت، قم، حقوق اسلامی، دوم، ۱۳۷۱.
- ۱۷- اصول اندیشه فقهی حقوقی یا شرح تحقیقی اصول فقه مظفر، دکتر جواد سرخوش، تهران، انتشارات بهنامی، چاپ اول، ۱۳۸۲.
- ۱۸- اصطلاح نامه اصول فقه، گروه اصطلاح نامه، قم، دفتر تبلیغات حوزه علمیه قم، چاپ اول، ۱۳۷۸.
- ۱۹- ادوار اصول فقه، دکتر گرجی، نشر میزان، چاپ اول، ۱۳۸۵.
- ۲۰- اصول فقه، محمد رشاد، تهران، اقبال، چاپ اول، ۱۳۵۵.
- ۲۱- اصول فقه (مبانی استنباط حقوق اسلامی رشته حقوق)، آوینا اشرف الکتابی، سپاهان، چاپ اول، ۱۳۸۸.
- ۲۲- اصول فقه کاربردی، حسین قانی، سعید شریعتی، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، چاپ اول، ۱۳۸۵.
- ۲۳- تحریر اصول فقه، علی شیروانی، مؤسسه انتشارات دارالعلم، چاپ اول، ۱۳۷۹.
- ۲۴- ترجمه اصول فقه، محمد رضا مظفر، انتشارات دارالفکر، علی شیروانی و محسن غرویان، چاپ دوم، ۱۳۸۲-۱۳۸۱، جلد ۱ و ۲.
- ۲۵- کامل‌ترین ترجمه و تبیین اصول فقه، همراه، --- مبانی استنباط فقه و حقوق، عباس زراعت، ناشر: حقوق اسلامی، چاپ اول، ۱۳۸۵.
- ۲۶- گام به گام با اصول فقه، جواد جیبی تبار، نشر خرم، چاپ اول، ۱۳۸۰.

- ۲۷- مبانی استنباط فقه و حقوق ----، ترجمه اصول فقه مظفر، عباس زراعت، ناشر: ققنوس، ۱۳۸۰.
- ۲۸- مبانی اصول فقهیه، اسداله لطفی، نور علم، ۱۳۸۱؛ اصول فقه شیعه: درس های خارج اصول فاضل لنکرانی، محمود ملکی اصفهانی، مرکز فقهی ائمه اطهار، چاپ اول، ۱۳۸۱؛ درآمدی بر علم اصول، علی صفایی؛ مقالات اصولی بجنوردی، اصول الاستنباط حیدری ترجمه دکتر عباس زراعت و کتب دیگر.

(ب) کتب عربی

- ۲۹- اصول فقه، شیخ محمدرضا مظفر، مؤسسه مطبوعاتی اسماعیلیان، قم، بی تا.
- ۳۰- کفایه الاصول، مرحوم آخوند ملا محمد کاظم خراسانی با حاشیه مرحوم مشکینی، کتاب فروشی اسلامیه، بی تا.
- ۳۱- تهذیب الاصول، مرحوم امام خمینی، تقریر آیه ... جعفر سبحانی، قم، انتشارات دارالفکر، بی تا.
- ۳۲- المباحث الاصولیه، سید محمد جواد ذهنی تهرانی، بی جا، ناشر: مؤلف، مهر، اول، ۱۳۷۱.
- ۳۳- اصول الاستنباط، آیه ... محمد صادقی تهرانی، انتشارات فرهنگی اسلامی، چاپ اول، قم، ۱۴۱۲.
- ۳۴- مصادرالحکم اشرفی و القانون المدنی، شیخ علی کاشف الغطاء، دو جلد مطبوعه عاملی، بغداد، ۱۹۹۰.
- ۳۵- تتمیم کتاب اصول فقه، (اصول عملیه)، شاگرد مرحوم مظفر، میرزا غلام رضا عرفانیان یزدی، دفتر تبلیغات اسلامی قم، ۱۳۷۵؛ علم اصول فقه محمد جواد مغنیه؛ معالم، قوانین، وسایل، محاضرات، نهایی الدراییه، نهایی الافکار، سیری کامل در اصول فقه شیعه، تقریر درس خارج اصول فقه شیعه: اصول لفظیه، اصول عملیه و ضوابط فقهیه آقای فاضل لنکرانی وحلقات الاصول شهید صدر.

۵- تکالیف دانشجو

موضوع درس ما از این سرفصلها، مباحث اصول عملیه است و به یاری خداوند متعال سعی می شود تمام مطالب مورد نیاز و لازم در این باره را که یک فارغ التحصیل ارشد حقوق خصوصی باید بداند، ذکر، شرح، تبیین و تفسیر نماییم. آرای فقهاء و اصولی ها و استدلالات ایشان را، به درخور فهم کلاس و نیاز یک حقوقدان مطرح می کنیم. سعی می کنیم در هر مورد که لازم باشد، مثال های حقوقی و قانونی ذکر کنیم و تا حد امکان بحث ها را فقهی، حقوقی ارایه نمائیم. امیدوارم با مشارکت تمامی دوستان، بحث جدی و مفیدی داشته باشیم و کلاس به صورت جمعی اداره گردد تا اینکه یک نفر گوینده و بقیه شنونده. توصیه می کنم که دوستان حتی المقدور یکی از منابع درس را تهیه و مطالعه نمایند و در کلاس با حضور ذهن لازم وارد شوند. غیر از مطالب مقدماتی، متن درس و امتحان، کتاب مباحثی از اصول فقه؛ دفتر سوم: اصول عملیه و تعارض ادله، تالیف دکتر سید مصطفی محقق داماد است. البته مطالب کلاس محصول مطالعه منابع متعدد و مختلفی است که دوستان علاقه مند می توانند یادداشت بردارند؛ لکن امتحان از مطالب مقدماتی که در کلاس مطرح می شود و مباحث اصلی از کتاب مذکور است.

الف) ارزشیابی مستمر

چون درس با مشارکت دانشجویان، به صورت پرسش و پاسخ ارایه می شود، لذا در هر لحظه از کلاس ممکن است از دانشجویان سؤال شود. دو نمره از نمره پایانی ترم به این پرسش و پاسخ های کلاسی دانشجو، اختصاص داده می شود.

ب) ارزشیابی میان ترم

امتحان میان ترم مطابق برنامه اعلام شده از سوی آموزش دانشگاه در زمان مقرر (۱۴ آبان تا ۲ آذر) از مطالب ارایه شده تا آخرین جلسه قبل از امتحان، اخذ می‌شود و شش نمره دارد.

ج) ارزشیابی پایان ترم

امتحان پایان ترم مطابق برنامه آموزشی دانشکده بر اساس شرایط مقرر وزارت علوم و دانشگاه گرفته می‌شود. بنابراین دوازده نمره هم برای امتحان پایان ترم که از کل مطالب ترم سؤال طرح می‌شود، در نظر گرفته شده است. پرسش‌های امتحانات جنبه حفظی ندارد و به صورت تشریحی است و پاسخ‌ها باید بر اساس مطالب متن درسی اعلام شده و کلاس و مواد قانونی مربوط و تفسیر صحیح آنها ارایه شود. استفاده از قانون بدون حاشیه نویسی در جلسه امتحان بلامانع است. در امتحان میان ترم، یک سؤال اختیاری داده می‌شود، ولی در امتحان پایان ترم سؤال اختیاری وجود ندارد.

۶- زمان بندی (توزیع مباحث و مشخص کردن عناوین درسی برای هر جلسه تا پایان ترم)

جلسه اول: طرح بحث: آشنایی مختصر با درس؛ سرفصلها؛ منابع؛ متن درس؛ شیوه تدریس و ارزیابی دانشجویان. مقدمه: ۱- اهمیت و ضرورت مطالعه اصول فقه؛ ۲- تعریف علم اصول فقه؛ ۳- تفاوت‌های علم اصول فقه با علم فقه؛ ۳- رابطه فقه و حقوق؛ ۴- رابطه اصول فقه و حقوق.

جلسه دوم: ۵- تجزیه و تحلیل واژه‌های تشکیل دهنده عنوان درس و تعریف اصطلاحی علم اصول فقه، ۶- موضوع علم اصول فقه، ۷- غرض و فایده علم اصول فقه، ۸- احکام شرعی: الف) حکم تکلیفی، حکم وضعی؛ ب) حکم واقعی، حکم ظاهری، ۹- کلیاتی در باره اصول عملیه: ۱- ۹- ضرورت مطالعه و استناد به اصول عملیه و کاربرد آن در فقه و حقوق.

جلسه سوم: ۹- ۲- مجاری اصول عملیه، ۹- ۳- اقسام اصول عملیه، ۹- ۴- تعارض اصول عملیه با امارات، ۹- ۵- تعداد اصول عملیه. فصل اول: اصل برائت: ۱- تفاوت اصل برائت با اصل عدم؛ ۲- تفاوت اصل برائت با اصل اباحه.

جلسه چهارم: ۳- مجرای اصل برائت: الف) صور متصور در اجرای اصل برائت؛ ب) توضیحاتی در باره پاره‌ای از اصطلاحات مربوط به آن صور: I- شبهه حکمی، شبهه موضوعی؛ II- شبهه وجوبی، شبهه تحریمی، ۴- ادله حجیت و یا مستندات فقهی اصل برائت: مقدمه: اتخاذ مبنا در مورد حجیت یا عدم حجیت اصل برائت.

جلسه پنجم: الف) آیات: I- آیه ایتاء: «لایکلف الله نفساً الا ما آتاهما سیجعل الله بعد عسر یسراً» (سوره مبارکه طلاق/ آیه ۷)؛ II- آیه تعذیب: «ما کنا معذبین حتی نبعث رسولاً» (سوره مبارکه اسراء/ آیه ۱۵)؛ III- آیه هلاکت: «لیهلک من هلک عن بینة و یحیی من حی عن بینة» (سوره مبارکه انفال/ آیه ۴۷)؛ IV- آیه اضلال: «و ما کان الله لیضل قوماً بعد اذ هداهم حتی یبین لهم ما یتقون، ان الله بکل شیء علیم» (توبه/ ۱۱۵)؛ V- سایر آیات:

یک: سوره مبارکه انعام / آیه ۱۴۵: «قل لا اجد فيما اوحى الىّ محرماً على طاعم يطعمه الا ان يكون ميتة او دماً مسفوحاً او لحم خنزير، فانه رجس»؛ دو: سوره مبارکه يوسف / آیه ۷۹: «معاذ الله ان ناخذ الا من وجدنا متاعنا عنده انا اذا لظالمون»

جلسه ششم: ب) روایات: I- حدیث رفع: اصول کافی، ج ۲، کتاب ایمان و کفر، باب مارفع عن الامه، حدیث ۱ و ۲. «عن رسول الله (ص) رفع عن امتی تسعه: الخطا و النسیان و ما استکرهوا علیه و ما لا یطیقون و ما لا یعلمون و ما اضطروا الیه و الحسد و الطیره و التفکر فی الوسوسه فی الخلق مالم ینطق بشفه»؛ II- حدیث حجب: وسائل الشیعه، ج ۱۸، کتاب القضاء، باب ۱۲ از ابواب صفات قاضی، حدیث ۲۸. «ما حجب الله علمه عن العباد فهو موضوع عنهم.»؛ III- حدیث اطلاق: جامع احادیث الشیعه، ابواب مقدمات، باب ۸، حدیث ۱۵: «کل شیء مطلق حتی یرد فیہ نهی.»؛ IV- حدیث حل: وسائل الشیعه، ج ۱۲، کتاب التجاره، باب ۴ از ابواب مایکتسب به، حدیث ۱۵ و ۴: «کل شیء هو لک حلال حتی تعلم انه حرام بعینه.»؛ «کل شیء فیہ حلال و حرام فهو لک الحلال حتی تعرف الحرام فیہ بعینه فتدعه.».

جلسه هفتم: ج) اجماع، د) عقل، ۵- شرایط و نتایج اصل برائت، ۶- دو سؤال، ۷- تعارض برائت و استصحاب، ۸- موارد به کارگیری اصل برائت در حقوق.

جلسه هشتم: فصل دوم: اصل احتیاط: مقدمه، ۱- تعریف اصل احتیاط، ۲- مجرای اصل احتیاط: الف) معیار تشخیص شک در مکلف به؛ ب) علم اجمالی و قاعده منجزیت آن: I- منجزیت علم اجمالی؛ II- اصول شرعی تأمین دهنده در اطراف علم اجمالی؛ III- ارکان قاعده منجزیت علم اجمالی.

جلسه نهم: ۳- صور علم اجمالی و اجرای اصل احتیاط: الف) دوران امر بین متباینین: I- دوران امر بین متباینین در شبهات محصوره: اول: ادله عقلی اعمال اصل احتیاط در اطراف علم اجمالی در شبهات محصوره؛ دوم: ادله نقلی اجرای اصل احتیاط در اطراف علم اجمالی در شبهات محصوره، II- دوران امر بین متباینین در شبهات غیر محصوره جلسه دهم: اول: ادله عقلی اعمال اصل احتیاط در اطراف علم اجمالی در شبهات غیر محصوره؛ دوم: ادله نقلی اجرای اصل احتیاط در اطراف علم اجمالی در شبهات غیر محصوره، ب) دوران امر بین اقل و اکثر: I- تعریف و تقسیم؛ II- حکم دوران امر بین اقل و اکثر استقلالی؛ III- حکم دوران امر بین اقل و اکثر ارتباطی: - ادله قائلین به اجرای برائت در این صورت؛ - ادله قائلین به اجرای احتیاط در این صورت.

جلسه یازدهم: فصل سوم: اصل تخییر: مقدمه: ۱- تعریف اصل تخییر، ۲- موارد کاربرد اصل تخییر: الف) تخییر بین دو یا چند دلیل متعارض؛ ب) تخییر بین دو حکم متزاحم؛ ج) تخییر به عنوان یک حکم فرعی شرعی؛ د) تخییر بین محذورین، ۳- آراء و نظریات در مورد جریان اصل تخییر در دوران امر بین محذورین: الف) عدم اجرای اصل تخییر و لزوم اجرای اصل برائت؛ ب) عدم اجرای اصل تخییر و اتخاذ جانب حرمت و اجرای اصل احتیاط؛ ج) اجرای قاعده تخییر شرعی؛ د) اجرای قاعده تخییر عقلی بدون حکم شرعی؛ ه) اجرای قاعده تخییر عقلی و اباحه و برائت شرعی.

جلسه دوازدهم: فصل چهارم: اصل استصحاب: مقدمه: ۱- استصحاب در لغت و اصطلاح اصول فقه، ۲- ارکان استصحاب: الف) یقین سابق؛ ب) شک لاحق ۳- شرایط استصحاب: الف) مغایرت زمان یقین و شک؛ ب) وحدت متعلق یقین و شک؛ ج) تقدم زمان یقین بر زمان شک؛ د) فعلیت یقین و شک.

جلسه سیزدهم: ۴- تقسیمات استصحاب: الف) تقسیم استصحاب به اعتبار مستصحب: ا- استصحاب وجودی و عدمی؛ ب- استصحاب حکمی و موضوعی، ب) تقسیم استصحاب به اعتبار دلیل یقین سابق: ا- استصحاب حکم عقل، ب- استصحاب حکم شرع، ج) * تقسیم استصحاب به اعتبار شک لاحق: ا- شک در مقتضی؛ ب- = شک در رافع.

جلسه چهاردهم: ۵- دلایل حجیت استصحاب: الف) عقل؛ ب) بنای عقلاء؛ ج) اجماع؛ د) اخبار.

جلسه پانزدهم: ۶- تنبیهات استصحاب: الف) استصحاب کلی: ا- استصحاب کلی قسم اول؛ ب- استصحاب کلی قسم دوم؛ ج- استصحاب کلی قسم سوم. ب) استصحاب امور مقید به زمان: ا- شک در بقای قید زمانی؛ ب- شک در چگونگی تقید به زمان.

جلسه شانزدهم: ج) استصحاب حکم مخصص؛ د) اصل مثبت؛ د) اصل عدم حدوث حادث: ا- مجهول بودن حدوث هر دو امر؛ ب- مجهول بودن حدوث یکی از دو امر.

۷- راه‌های ارتباطی و میزان زمان تقریبی برای دریافت پاسخ (ایمیل، ID فضای مجازی، دستیار آموزشی، لینک کانال

یا گروه درسی)

از طریق تماس تلفنی: ۰۲۵-۳۲۱۳۰۱۳۳ یا حضوری فقط در روزهای چهارشنبه هر هفته ساعت ۱۳-۱۵